

2017 – 8/9

HOLLANDS Maandblad

FLORUS WIJSENBEK – *Hoe ik de Mondriaans voor Nederland redde*
LEO VROMAN – H.L. WESSELING – PHILIP HUFF – JACK DRUPPERS
RONALD SPOOR – *Een onbekend gedicht van Leo Vroman*
MARIEKE LUCAS RIJNEVELD – F. STARIK – VROUWKJE TUINMAN
PETER VERSTEGEN – *Goethes erotische poëzie*

HOLLANDS Maandblad

INHOUD NO. 8/9 – 2017

negen-en-vijftigste jaargang • nummer 837/838

augustus/september 2017

Opgericht in 1959 door K.L. Poll.

www.hollandsmaandblad.nl

Redactioneel – Deze maand

Florus Wijsenbeek – Hoe ik de Mondriaans redde

Anne van Winkelhof – Gedichten

Marieke Lucas Rijneveld – De Torenvalk

Philip Huff – Gedichten

H.L. Wesseling – Stalins gewillige beulen

Vrouwkje Tuinman – Gedichten

F. Starik – Nachtpredikant

Jack Druppers – Divers vertrouwen

Chrétien Breukers – Hartenklop

Ronald Spoor – Een onbekend gedicht van Leo Vroman

Leo Vroman – Gedicht

Gerry van der Linden – Boslust

Sander Meij – Gedichten

Peter Verstegen – Vijftig tinten Duits

Tekeningen Berry de Haas

Auteurs in dit nummer

Colofon

Deze maand

Deze maand liep de zomer ten einde en drong onwillekeurig de gedachte zich op dat er geen weg terug meer is. En dan bedoel ik niet alleen de weg terug naar de zorgeloze dagen waarin dit jaargetijde het 'silly season' was, zoals de Engelsen dat voor de Brexit uitdrukten. Zij hadden het dan over het seizoen waarin men zich met een zakdoek op het hoofd geknoopt onledig hield met poema's op de Veluwe, ontsnapte boa constrictors in een Vinex-wijk en ondergelopen tenten vol dappere kampeerders in alweer zo'n zomer waarin we volgens een collectief gelijkheidsideaal gezamenlijk gebukt gingen onder de futiliteit van het bestaan.

Dat is voorbij, of men moet de berichtgeving over de politieke onderhandelingen inzake het verplichte Wilhelmus tot het 'silly season' rekenen. Daar is wellicht enige reden toe, maar verontrustend weinig. Er is immers iets veranderd. In de eerste plaats heeft wat wij ooit 'nieuws' noemden op een zodanige schaal plaatsgemaakt voor duiding, opinievorming en meningstoetsing, dat het lachen de naar een zomerzothed verlangende toeschouwer allang is vergaan. Maar belangrijker nog is dat er thans niets meer 'silly' wordt gevonden.

Er was een tijd dat absurditeit onherroepelijk te pletter liep op een bevrijdende lach, zoals een leugen altijd botste op in elk geval het streven naar waarheid. Mark Twain schreef nog optimistisch dat geen enkele overtuiging openlijk ridicuul kan zijn en in staat is zulks te overleven. Dit is niet meer zo. Onze generatie staat permanent oog in oog met straffeloze nonsens, met consequenteloze vaudeville-politiek, met eeuwigdurende praatprogramma's, met kranten die alleen nog maar illustreren met hoe weinig intellectuele inhoud een moderne samenleving toekan en met de alleszins fascinerende vervaging tussen beeldscherm en werkelijkheid. Bovenal is het 'silly season' verdwenen

omdat niemand meer in staat is te begrijpen hoe lachwekkend men zelf is.

Misschien is dit een consequentie van de digitalisering, en de mate waarin individu en overheid zichzelf hebben overgegeven aan de commerciële hoeders van big data, algoritmes, crowdsourcing en datamining. Lachen om jezelf behoort niet tot het digitale repertoire. Een van de kernpunten van digitalisering is immers dat zij aan zichzelf genoeg heeft; dit is een revolutie die streeft naar niets dan zichzelf en alles heeft, behalve zelfspot.

Sommigen menen dat dit wijst op een radicaal veranderd levensgevoel. De Franse historicus François Hartog rept van *presentisme*, een wereldbeeld waarin het verleden vervreemd is van het heden, waarin begrip wijkt voor oordeel, waarin complexiteit verdwijnt in managementpraat en waarin rituelen slechts zin geven aan het hier en nu. Dit leidt tot de gedachte het ‘silly season’ voorbij is omdat we gevangenen zijn in een eeuwig thans zonder bevrijdende lach.

Lang voordat we onze tijd permanent collectief doorbrachten achter een beeldscherm, schreef Don DeLillo in een brief aan de nog piepjonge Jonathan Franzen: ‘Schrijven is een vorm van persoonlijke vrijheid. Het bevrijdt ons van de massa-identiteit die de moderne wereld ons opdringt. Uiteindelijk schrijven schrijvers om zichzelf te redden, om te overleven als individu.’ Mooi gezegd, en ik zal het re-tweeten, maar het klinkt in deze tijd toch een beetje silly. – BB

Hoe ik de Mondriaans redde

door Florus Wijsenbeek

Het zal weinigen zijn ontgaan dat 2017 Mondriaan-jaar en Stijl-jaar is. Precies honderd jaar geleden begon kunstenaar, architect en criticus Theo van Doesburg met het tijdschrift *De Stijl*, dat expliciet was bedoeld voor vernieuwende ideeën van kunstenaars, vormgevers en architecten. Tot de medewerkers behoorden Bart van der Leek en Vilmos Huszár, met wie hij een jaar eerder de groep ‘bewust abstracten’ of ‘werkelijk anderen’ had opgericht. Ook wist hij Gerrit Rietveld en Piet Mondriaan, uit wiens schilderwerk juist in dit jaar de laatste restjes van het naturalisme waren verdwenen, aan het tijdschrift te verbinden. Hoewel de eerste bijdragen van Mondriaan aan *De Stijl* bestonden uit moeizaam geschreven kunsttheoretische opstellen, werd hij met zijn abstracte kunst, primaire kleuren en zwart-witte lijnenspel al snel het grote voorbeeld voor De Stijl.

Het eeuwfeest wordt groots gevierd onder de noemer ‘100 jaar Mondriaan & De Stijl’ – in het Engels ‘Mondri(a)an to Dutch Design’ –, met als hoogtepunt een omvangrijke tentoonstelling in het Gemeentemuseum te Den Haag waar alle 300 Mondriaans uit eigen bezit te zien zijn. Het museum beroemt zich er terecht op zowel ’s werelds grootste Mondriaancollectie als een van de grootste De Stijl-collecties te bezitten. Wat men er evenwel niet bij vertelt, is dat het museum zoveel Mondriaans heeft door mij. Nu ja, mede door mij. Dat zit zo.

Mondriaan was op 20 december 1911 (na een aantal eerdere korte bezoeken) definitief naar Parijs getrokken, wellicht als reactie op de eerste tentoonstelling van de ‘Moderne Kunstkring’ die in oktober van dat jaar plaatsvond in het Stedelijk Museum te Amsterdam. Hij had zelf met zes (weinig enthousiast ontvangen) schilderijen aan de expositie deelgenomen, maar raakte blijkbaar begeistert door het werk van

Franse en Nederlandse expressionistische en pre-kubistische kunstenaars dat er te zien was. In Parijs koos hij in elk geval vol overgave voor het kubisme, en veranderde en passant zijn naam in Mondrian.

Aan het Franse avontuur kwam echter een abrupt einde toen hij in 1914 zijn zieke vader in Nederland bezocht en door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog niet naar Parijs terug kon. Hij vreesde dat ook daar woonachtige buitenlanders misschien wel zouden moeten meevechten aan het front. In Nederland vestigde hij zich, na een kort verblijf in Domburg (waar hij contact had met Jan Toorop), in de ‘kunstenaarskolonie’ Laren. In deze tijd schilderde hij zijn eerste puur abstracte werken, die hij in 1915 exposeerde op de tentoonstelling ‘Moderne Kunst’ in het Stedelijk Museum te Amsterdam, en die later werden aangekocht door Helene Kröller-Müller, van wie hij een toelage ontving.

Veel andere belangstelling van kopers kreeg Mondriaan niet, maar hij kon voor leningen en soms een aankoop wel rekenen op Salomon Bernard (‘Sal’) Slijper, een Amsterdamse diamantairszoon die dat vak niet in wilde en uit Amsterdam naar Het Gooi was getrokken. Terwijl hij het beroep van makelaar uitoefende, feestte en danste hij daar naar hartenlust mee met de kunstenaars in de herberg van Jan Hamdorf, met wiens dochter hij huwde.

Toen in november 1918 de wapenstilstand werd gesloten tussen de belligerente naties – Nederland was neutraal gebleven, schrijf ik erbij voor degenen die modern onderwijs hebben genoten – kon Mondriaan in januari daarop weer naar Parijs. Uiteindelijk zou hij in 1938 uit vrees voor het fascisme en een nieuwe oorlog van daaruit naar London trekken, en vervolgens in 1940 naar New York, waar hij in 1944 is gestorven.

lees meer in het nieuwe nummer

De Torenvalk

door Marieke Lucas Rijneveld

– 1 –

Sinds de dag dat ik mijn vader niet meer wilde zien, verdroeg ik de zon niet langer. Op Wikipedia had ik gelezen dat de zon bestaat uit helium en waterstof: voor mij bestond hij uit vlees en bloed. Als vaders woedende kop hing hij de hele dag boven mijn dakraam, zijn gloeiende ogen drongen diep bij me naar binnen. Ik moest kalm blijven om de zomer te kunnen overbruggen, dan zou er niets gebeuren.

Het dakraam stond op klapstand. Alle rolluiken en gordijnen in mijn kamer zaten dicht, er was geen verschil meer tussen dag en nacht. Ik hing op de bank in mijn streepjesboxershirt een film te kijken, met mijn rechterhand onder de band van mijn boxer en mijn linker om een bierflesje heen gevouwen. Het etiket had ik eraf gepunnikt. Ik had geen zin in bier, maar de koelte van het flesje zorgde voor balans in mijn lichaamstemperatuur; buiten was het al dagen bloedheet. Vanuit het raam bij mijn bureau kon ik zo neerkijken op het opblaaszwembadje van de burens, op de naakte jongenslijfjes die als vette karpers op hun ruggetjes dreven, naar hoe ze elkaar plagend nat spetterde. Het maakte me jaloers; ik kon niet zwemmen. Met gebogen hoofd, zonnebril op en een flinke laag zonnebrandcrème op mijn huid, durfde ik nog net boodschappen te doen.

Mijn angst voor de zon was begonnen op die ene dag in juli toen vader mij meenam naar zijn klaslokaal. Ik moet een jaar of tien zijn geweest. Mijn vader was al jarenlang meester van groep zeven en stond bekend als ‘De Torenvalk’. Ik wist nooit waarom leerlingen hem zo noemde. Alleen dat de torenvalk aan ‘bidden’ deed – vader kon ook doodstil boven je hangen voordat hij je tot zijn prooi maakte. Die dag

zette hij mij als een kamerplant bij de vensterbank neer, de zon op mijn kruin, het raam wagenwijd open. Het was boven de dertig graden. Op het journaal hadden ze aangeraden om ieder uur een flink glas water te drinken, ze toonden zelfs een plaatje van hoe een flink glas eruit zag – dat leek niet op de glazen die wij hadden. Hier in het dorp had niet één huishouden dezelfde glazen, met glazen kon je jezelf onderscheiden van de anderen. Wij gebruikten die waar mosterd in had gezeten.

Vanaf de lente knelde mijn jas bij mijn oksels. Alle kinderen droegen al een paar weken hun zomerjacks, alleen ik moest mijn gevoerde jas aanhouden met schapenwol aan de binnenkant, zodat het in mij winter bleef. Wij hadden geen reden om van de zomer te houden, om blij te zijn, zei vader geregeld nadat mijn moeder op een dag niet meer terugkwam van het boodschappen doen. Ze was op haar zwarte opoe-fiets weggegaan om kaneelbroodjes te halen bij de bakker op het plein, en keerde niet meer terug. Wekenlang stond ik boven aan de stoep op de uitkijk met een verrekijker, die eigenlijk bedoeld was om de bonte specht mee te ontdekken. Ik zag geen specht en geen moeder. Vader zei er nooit een woord over. Ook niet toen ik bierdopjes om de spaken van de fietsen van mijn broers vouwde, zodat ze niet stiekem moeder achterna konden fietsen. Vader haalde nu alleen zelf op donderdag de kaneelbroodjes, terwijl niemand ze meer at. We lieten ze droog worden en gooiden ze op zondag na kerktijd weg. Elke week opnieuw. Het zat gewoon niet in ons om gelukkig te worden, net zoals onze lichte huid er niet voor gemaakt was om in de zon te liggen. Na vijf minuten verlangden we alweer naar de schaduw, naar duisternis.

lees meer in het nieuwe nummer

Stalins gewillige beulen

Over unieke en minder unieke massamoorden

door H.L. Wesseling

De vernietiging van de Europese Joden door Hitler-Duitsland blijft de gemoederen bezig houden. Jean-Marie Le Pen heeft de Holocaust eens 'een voetnoot in de geschiedenis' genoemd. Zijn dochter Marine heeft, in een poging het Front National salonfähig te maken, afstand genomen van papa. Maar toen zij onlangs tijdelijk aftrad als partijvoorzitter om zich volledig aan de verkiezingsstrijd te kunnen wijden, moest haar beoogde opvolger Jean-François Jalkh zich al na drie dagen terugtrekken vanwege de verdenking van *négationisme*, het ontkennen van de Shoah. Een journalist van *Le Monde* had opmerkingen uit 2000 van de vicepresident van het Front National opgedoken waarin hij het dodelijk effect van Zyklon B op groepen mensen 'technisch onmogelijk' noemde en de Franse rol bij de Jodenvervolging als 'een onderwerp van discussie' afdeed. En dat terwijl die pijnlijke rol nu juist door Jacques Chirac – dat moet je hem nageven – in 1995 als eerste Franse president eindelijk was erkend. Die geest is uit de fles en komt er niet weer in.

Deze incidenten leiden wederom tot de vaststelling dat in de discussie over de Holocaust twee stromingen zijn te onderscheiden, een serieuze en een niet-serieuze. De laatste is simpel en bestaat uit het ontkennen van de massamoord. In sommige landen is dat strafbaar. Dat lijkt mij niet de goede weg, al is het in het Duitse geval te begrijpen. Het strafbaar stellen van een historische opvatting, ook al is het een dwaling, leidt al snel van het een tot het ander: een verbod op het ontkennen van de Armeense genocide, een verbod op het niet beschouwen van de slavenhandel als genocide et cetera ad infinitum. Als een opvatting over de geschiedenis onjuist is, moet die met geschiedkundige argumenten

worden bestreden. Als de opvatting alleen maar een uiting van antisemitisme of andersoortige haat jegens groepen is, kan die in Nederland worden vervolgd op grond van de artikelen 137c en 137d van het Wetboek van Strafrecht.

De tweede discussie is wel serieus. Ze wordt gevoerd door serieuze historici met serieuze argumenten, vaak op heftige wijze en vanuit een vurig engagement. Deze discussie betreft de uniciteit van de Holocaust en raakt daarmee aan de kern van de Duitse – en misschien wel Europese – geschiedenis. Ze begon in 1987 met een boek van de Duitse historicus en filosoof Ernst Nolte, *Der europäische Bürgerkrieg 1917-1945*, dat de ‘Historikerstreit’ deed ontbranden, en laaide opnieuw op naar aanleiding van *Hitler’s Willing Executioners*, de ophefmakende studie uit 1996 van de (toen) jonge Amerikaanse politicoloog Daniel Goldhagen. Dat boek werd al snel in veel talen vertaald, ook in het Nederlands, onder de titel *Hitlers gewillige beulen*.

Die titel van Goldhagens werk klonk vertrouwd, maar de inhoud was verrassend. We weten immers allang dat Hitler gewillige beulen had: eerst de SA, die Joden lastig viel en tegenstanders afranselde, en daarna de nog veel ergere SS, die martelde, oorlogsmisdaden pleegde en de concentratiekampen beheerde. Maar die groepen bedoelde de auteur niet. Hij betoogde dat ook gewone Duitsers, die niet eens uitgesproken nazi hoefden te zijn geweest, gretige uitvoerders en gewillige beulen waren geweest van de massamoord op iedereen die Hitler als zijn vijanden beschouwde, in het bijzonder de Joden. Deze boodschap was wel nieuw en schokkend, en leidde dus tot een grote controverse, zowel onder historici als in het publieke domein. Goldhagen betoogde ook dat de meeste Duitsers zich niet tegen de Holocaust hadden verzet en het zelfs wel goed hadden gevonden dat de Joden ‘eens een lesje werd geleerd’. Dat kwam omdat volgens hem in Duitsland een specifiek Duitse en moordzuchtige vorm van antisemitisme bestond.

lees meer in het nieuwe nummer

Nachtpredikant

door F. Starik

– I –

MAANDAG – Luisteraar. Hier uw nachtpredikant, vandaag met een stichtelijk woord over het Europese Project. Gisteren beleefden we niet alleen de seizoens-apotheose van Boer Zoekt Vrouw, maar ook gingen de Franse kiezers naar de stembus voor de eerste ronde van de Presidentsverkiezingen, waarna er – analoog aan de opzet van dit onvolprezen televisieprogramma – één stelletje overbleef om in de tweede, finale ronde, een keus uit te maken. Herman die voor Fleur zal kiezen. Het volk dat in de slotaflevering Macron gaat stemmen. Ze hoeven alleen nog maar even samen naar de kermis.

‘Emmanuel werd op zijn 15de verliefd op een vrouw die op dat moment 42 was. Hij wist haar hart te veroveren.’ Hiermee is, naar alle waarschijnlijkheid, het Europese project gered. Het stelt me gerust.

Ik ben opgegroeid met de Europese gedachte. Een kind van Europa, een kind van de hoopvolle gedachte dat wie met elkaar samenwerkt, onderling geen oorlog kan voeren. Misschien begon het met de Benelux, met de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, de zes landen van de Europese Economische Gemeenschap, die in mijn geboortjaar werd opgericht, om zich uiteindelijk – en als vanzelfsprekend – uit te breiden tot de gehele broederschap der volkeren, zich uitstrekkend tot ver achter het inmiddels haast vergeten IJzeren Gordijn, achtentwintig natiestaten verenigd in de Europese Unie, voorwaar een wereldmacht, een bezielde verband, in omvang vergelijkbaar met het Romeinse Rijk, de bakermat van onze beschaving, en uiteindelijk dus gedoemd ten onder te gaan aan onze eigen expansiedrift, de megalomane aspiraties van een systeem dat uit haar aard niet anders kan dan

zichzelf blijven oppompen – maar hier loop ik alweer te ver op de zaken vooruit.

Vannacht wil ik met u het glas heffen op de eenheid der volkeren, ik hef met u het glas op het geluk van de Franse boer Herman, die naar zo'n dure kapper is geweest, ik hef met u het glas op zijn vriendinnetje Fleur, die gelukkig niets aan hem wil veranderen, ze accepteren elkaar gewoon voor wie ze zijn, ook al zit zijn haar nu superleuk. Ze zijn heel gelukkig, net zo gelukkig als ik vandaag met Frankrijk ben. Dus: proost.

– 2 –

DINSDAG – Vandaag neemt uw nachtpredikant u mee naar de boekpresentatie van zijn jonge vriend Bernard Wesseling, de enige mens in mijn geregelde leven die op gezette tijden ineens – zonder aankondiging of waarschuwing vooraf – op bezoek komt, de jongen die zijn mobiel nooit opneemt, en, mocht je hem al willen bellen, alweer van nummer veranderd is, teneinde maximaal onbereikbaar te blijven, de jongen die mails principieel onbeantwoord laat, maar dan wel ineens bij je op de stoep staat. Bennie! Strik!

lees meer in het nieuwe nummer

Divers vertrouwen

door Jack Druppers

Laat ik meteen zeggen dat ik een groot voorstander ben van meer diversiteit binnen het politieapparaat, net als de meeste van mijn collega's. Ik denk dat diversiteit noodzakelijk en onontkoombaar is, maar om beleid op dit punt kans van slagen geven, moet men niet denken dat men de eigen wensdromen straffeloos kan verwarren met de werkelijkheid. Dit stuk gaat over diversiteit en hoofddoekjes bij de politie, maar dan bezien vanaf de werkvloer en niet vanuit een glansfolder.

Onlangs keek ik het diversiteitsbeleid in het gezicht, en het zag er niet vriendelijk uit. Ik zag een vrouw met betraande ogen en een verhuisdoos in haar handen; ik hoorde een stalen deur van de personeelssingang met een doffe klap achter haar dichtslaan. Ze was mijn chef, mijn geliefde en veelgeprezen chef, maar nu beende ze zonder op of om te kijken naar de auto waarin haar echtgenoot zat te wachten. Een collega stond erbij en keek ernaar, letterlijk met open mond. Gisteren was ze nog onze op handen gedragen chef en nu vertrok ze, zwijgend en verdrietig, om niet meer terug te keren. Niemand wist wat hier aan de hand was. Alles verraadde een onvrijwillig scenario, alles verraadde iets dat zich 'in goed overleg' had voltrokken in het schemerduister van managementlagen.

De volgende dag volgde de mail van de plaatsvervangend districtchef. Daarin stond inderdaad dat onze cheffin 'in goed overleg' ervoor gekozen had om elders teamchef te worden. Bij ons op het bureau sloeg de bullshitmeter in het rood. Wij wisten dat we belogen werden. Dit was de plek waar ze bloed, zweet, tranen en jarenlange vriendschappen had liggen. Dit was de plek waar zij altijd voor iedereen tijd had gehad, altijd aan iedereen een luisterend oor had geboden. Dit was de plek waar zij het menselijk gezicht van ons bureau was geweest. De mail van de

districtsleiding lokte een tsunami aan reacties uit van collega's, vele verdrietig, sommige ronduit razend, in de trant van: 'Jullie denken zeker dat we achterlijk zijn!' Ook ik schreef een reactie. Een van verbazing en teleurstelling. Zij was voor mij, zoals voor velen, de beste chef die ik in vijfentwintig jaar voorbij had zien komen binnen de politie. Het personeel ging door het vuur voor haar. En nu was ze zomaar weg, het bureau in shock achterlatend.

De districtchef belde iedere respondent op om uitleg te geven. Deze plaatsvervanger heb ik hoog zitten. Hij maakt een aardige en integere indruk. Hij vertelde het plotselinge vertrek ook enorm te betreuren. Volgens hem was er geen sprake van ruzie. Het waren persoonlijke bezwaren die bij onze chef tot dit besluit hadden geleid, luidde zijn verklaring. Omwille van de privacy kon hij niet in details treden, maar hij bezwoer dat de leiding hierin geen dubbele agenda had, en ik geloofde hem.

Dat vertrouwen werd enkele dagen later aan het wankelen gebracht. Een goed ingelichte bron had een heel andere versie van het gebeuren. Eentje die haaks stond op het verhaal van de aardige plaatsvervanger; eentje die alles te maken had met het nieuwe diversiteitsbeleid bij de politie.

lees meer in het nieuwe nummer

Een onbekend gedicht van Leo Vroman

door Ronald Spoor

Bijna een halve eeuw geleden verscheen het nu obscure Leidse studentenbladje *Instituutsbladen*, dat het licht kon zien dankzij een fotokopieerapparaat – destijds een nieuwigheid – dat bij het bureau van de Letterenfaculteit op Rapenburg 108 was geïnstalleerd. Het blad werd gekopieerd in een beperkte oplage en werd gratis verspreid onder de Leidse studenten Nederlands. Het was een echt studentenbladje en bevindt zich in geen enkele universiteitsbibliotheek, en ook niet in de Koninklijke Bibliotheek.

Ik was destijds betrokken bij *Instituutsbladen*. Toen op 15 augustus 1970 de toenmalige kwaliteitskrant *Het Parool* onder de kop ‘Ik voel de Hollandse wortels niet meer’ een paginagroot vraaggesprek van Dola de Jong met Leo Vroman publiceerde, was mijn aandacht getrokken. Leo Vroman (1915-1914) kondigde in dit gesprek aan dat hij voortaan in het Engels zou blijven dichten, maar er was meer aan de hand. Dorothea Rosalie (‘Dola’) de Jong (1911-2003) was een Nederlands-Amerikaanse romanschrijfster, journaliste en balletdanseres – eigenlijk in omgekeerde volgorde, want zij wilde zelf balletdanseres worden (en deed dat met behoorlijk succes), maar werd ook journaliste om haar vader te behagen, die niets in ballet zag. Toen ze als jonge vrouw uit de gegoede Joodse burgerij op een dag in het voorjaar van 1940 met een Duits nichtje en vluchteling collecteerde voor het Comité voor Joodse Vluchtelingen, kreeg ze zoveel scheldwoorden naar haar hoofd, dat ze nog dezelfde avond besloot uit Nederland weg te gaan.

In april 1940 belandde ze met haar verloofde, de kunstenaar en vormgever Jan Hoowij (1907-1987), in Tanger, Frans-Marokko en een jaar

later kon het tweetal via Lissabon naar de Verenigde Staten. Haar naam als schrijfster was haar vooruitgesnel, want in New York had ze relatief snel de rechten van haar kinderboek *Knikkernik, Knakkernak en Knokkernok* verkocht en in 1943 verscheen het kinderboek *The Level Land* over Nederland vlak voor de Tweede Wereldoorlog. Inmiddels had ze van Maxwell Perkins, de fameuze redacteur bij uitgeverij Carles Scribner's Sons die onder anderen Ernest Hemingway, F. Scott Fitzgerald en Thomas Wolfe bij het schrijven begeleidde, een voorschot van duizend dollar gekregen voor het schrijven van een boek. Dat werd *And the Field is the World* (in het Nederlands bekend als *En de akker is de wereld*) dat in 1945 verscheen en in 1947 de Prijs van Amsterdam kreeg, de voorloper van de Multatuliprijs. Het boek beschrijft de wederwaardigheden van vluchtelingenkinderen in Marokko en was een van de eerste romans van een Nederlandse auteur over de Tweede Wereldoorlog. In de Verenigde Staten had De Jong ook succes als literair agente met werken als *Return to the Level Land* (1947), een kinderboek over Nederland vlak na de Tweede Wereldoorlog, alsook met thrillers zoals *The House on Charlton Street* (1962), waarvoor ze genomineerd werd voor de Edgar Allan Poe Award, en *The Whirligig of Time* (1964), waarvoor ze die prestigieuze prijs daadwerkelijk ontving. In 1954 verscheen *De thuiswacht* (dat in 1961 werd vertaald als *The Tree and the Vine*; de Nederlandse versie werd zeer onlangs nog herdrukt), dat nogal wat opschudding teweegbracht, doordat het handelde over een lesbische relatie.

lees meer in het nieuwe nummer

Vijftig tinten Duits

Over Goethes erotische poëzie

door Peter Verstegen

Zoals de Neerlandicus en Goethe-liefhebber Peter van Zonneveld al eens terecht betoogde, zijn de ‘Römische Elegien’, die Johann Wolfgang von Goethe in 1795 publiceerde in het maandblad *Die Horen* van Friedrich Schiller, niet zomaar de neerslag van het verblijf van de Duitse dichter te Rome in 1788. Het betrof niet in de laatste plaats de verwoording van zijn seksuele ontbolstering, op de leeftijd van achtendertig, bij de jonge weduwe Carletta Faustina. Niet voor niets had de cyclus oorspronkelijk de titel ‘*Erotica Romana*’ en durfde Goethe het niet aan de vier meest gepeperde verzen (waaronder twee ‘Priapische Elegieën’) te publiceren; uitgaven van de reeks werden gedurende de gehele achttiende en negentiende eeuw gecensureerd, en de volledige cyclus van vierentwintig verzen zag pas in 1914 het licht in de vorm zoals Goethe die voor ogen had gehad.

De vraag hoeveel seksuele ervaring Goethe voor zijn Romeinse avonturen had opgedaan, is niet te beantwoorden, maar waarschijnlijk was die zeer beperkt geweest. In elk geval noemde hij in brieven zijn tijd in Rome een ‘wedergeboorte’, vooral in fysieke zin. Een jaar na terugkeer bleek die wedergeboorte niet tevergeefs: Goethe verwekte een zoon bij Christiane Vulpius, de jonge vriendin die bij hem was ingetrokken en met wie hij vele jaren later zou trouwen (ze schonk hem in totaal vijf kinderen van wie alleen zoon August de volwassenheid bereikte). Zeker is wel dat Goethe op zijn Italiaanse reis tussen 1786 en 1788, die wellicht deels geschiedde om een al te innig wordende relatie met de hofdame Charlotte von Stein te laten bekoelen, prikkelende lectuur had meegenomen. In zijn koffer zaten gedichten van Catullus, Tibullus en Propertius.

tius, door hem betiteld als ‘Amors Triumviraat’, en ook een uitgave van de *Carmina Priapea*, de anonieme verzameling Latijnse epigrammen gewijd aan lustgod Priapus.

Bij zijn eigen ‘Römische Elegien’ liet Goethe zich danig door zijn reislectuur beïnvloeden, zowel wat betreft de dagboekachtige, spotlustige en onchristelijk openhartige inhoud, als door de vorm van het elegisch distichon. Die klassieke versvorm bestaat uit regelparen van een dactylische hexameter met een dactylische pentameter, en vooral Catullus was een grootmeester in het gebruik ervan. De vorm is door Duitse dichters van hun klassieke voorbeelden overgenomen en werd vanaf de Renaissance veel beoefend, ook wel in Nederland door onder andere Constantijn Huygens in diens elegieën.

Het is echter onmiskenbaar dat de vorm eigenlijk niet past in de West-Europese prosodische traditie (rijm, metrum, accent, melodie), en daarom kan de lezer het gevoel krijgen dat hij iets mist bij een getrouwe vertaling van een elegisch distichon. In elk geval winnen de verzen voor West-Europeanen aan bekoring als de beklemtoonde lettergrepen halverwege en aan het eind van de pentameter een rijm vormen. Toen ik begon aan de vertaling van Goethes *Römische Elegien* voor de Nederlandse editie van zijn erotisch werk heeft die overweging mij geleid bij het omzetten van de distichons, en ik hoop dat men mij niet te hard zal vallen vanwege deze eigengereidheid.

lees meer in het nieuwe nummer

Auteurs in dit nummer

CHRÉTIEN BREUKERS (1965) – Dichter en schrijver. Publiceerde o.m. de dichtbundel *De zomer haalt nog één keer uit* (2016) alsook de verhalenbundel *Een zoon van Limburg* (2014) en de roman *Lot* (2015).

JACK DRUPPERS (1962) – Wijkagent & inspecteur van politie te Amsterdam. Voor zijn project ‘Politiekids’ ontving hij de LPB Award voor het beste buurtproject en een nominatie voor de Hein Roethofprijs.

BERRY DE HAAS (1976) – Studeerde architectuur en autonome beeldende kunst aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. Maakt onder meer ‘phone drawings’ op een smartphone. Zie: www.berrydehaas.nl.

PHILIP HUFF (1984) – Schrijver, scenarist, vertaler. Ontving de Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2010-2011 (*proza*). Na vier eerdere romans publiceerde hij in 2015 de essaybundel *Het verdriet van anderen*.

GERRY VAN DER LINDEN (1952) – Dichter en docente poëzie aan de Schrijversvakschool te Amsterdam. In 2017 verscheen haar elfde dichtbundel *Verse helden*. Zie: www.gerryvanderlinden.nl.

SANDER MEIJ (1980) – Neerlandicus; werkzaam als redacteur voor uitgeverijen. In 2015 verscheen zijn debuutbundel *Nieuw eiland*.

MARIEKE LUCAS RIJNEVELD (1991) – Dichter, schrijver, muzikant. Ontving in 2015 de *Hollands Maandblad Aanmoedigingsbeurs* (categorie poëzie) en in 2016 de C. Buddingh'-Prijs voor haar debuutbundel *Kalfsvlies*. Schrijft verhalen in *Hollands Maandblad* en werkt aan een roman; www.mariekerijneveld.nl.

F. STARIK (1958) – Dichter, schrijver, kunstenaar. Publiceerde tien dichtbundels, waarvan staat (2015) voorlopig de laatste is. Recentste non-fictie: *Moeder doen* (2013); recentste fictie: *De gastpeler* (2010).

RONALD SPOOR (1941) – Studeerde Nederlandse taal- en letterkunde te Leiden alsook Boek- en bibliotheekwetenschap in Amsterdam. Was betrokken bij de oprichting van het Nederlands Instituut te Leiden. Publiceerde in o.a. *Tirade en Maatstaf* en bezorgde o.m. Alexander Cohen, *Brieven 1888-1961* (1997).

VROUWKJE TUINMAN (1974) – Publiceerde diverse dichtbundels en romans. In 2004 ontving zij de Hollands Maandblad Schrijversbeurs en in 2010 de Halewijnprijs voor haar gehele oeuvre.

PETER VERSTEGEN (1938) – Vertaalde o.m Nabokovs *Pale Fire* (Nijhoffprijs 1973) en poëzie van Shakespeare, Baudelaire, Verlaine, Dante, Petrarca, Heine en Rilke. Onlangs verscheen *Goethes Erotica*.

LEO VROMAN (1915-2014) – Schrijver, dichter, tekenaar, hematoloog. Ontving de P.C. Hooftprijs (1964) en de VSB Poëzieprijs (1996). Zijn laatst verschenen bundel is *Die vleugels* (2013).

H.L. WESSELING (1937) – Emeritus-hoogleraar Algemene Geschiedenis aan de RU Leiden en auteur van vele boeken. Onlangs verscheen *Scheffer–Renan–Psichari; een Franse cultuur- en familiegeschiedenis*.

FLORUS WIJSENBEEK (1944) – Was tussen 1984 en 1999 lid van het Europese parlement voor de VVD; is thans senior adviseur, o.a. bij European Public Policy Advisors.

ANNE VAN WINKELHOF (1991) – Neerlandica, cultureel organisator en dichter. Publiceerde haar poëzie eerder in o.a. *Op Ruwe Planken, Hard/ Hoofd* en op een vuilniswagen van de Roteb (Rotterdam).

HOLLANDS Maandblad

Redactie: Bastiaan Bommeljé

Redactieraad: Gerard van Emmerik, Beatrijs Ritsema, Mark Boog en Willemijn Lindhout

Vormgeving: Steven Boland

Copyright: Auteursrecht voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door subsidie van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds, thans Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Redactiesecretariaat: Hollands Maandblad • p/a Willem Fenengastraat 2-A • 1096 BN Amsterdam • Tel. 020-4213830 • info-hm@uitgeverijpodium.nl (niet voor kopij)

Bij ongevraagde bijdragen postzegels voor antwoord bijsluiten

Uitgevers: Uitgeverij Podium in samenwerking met Stichting Hollands Maandblad, Willem Fenengastraat 2-A • 1096 BN Amsterdam

Abonnementen: 12 nummers per kalenderjaar, prijs per jaargang € 79,50 • Proefabonnement (3 nummers) € 20,- Abonnementen die niet één maand voor afloop van de abonnementsperiode zijn opgezegd, worden automatisch verlengd

Opgave: S.P. Abonneeservice • Postbus 105 • 2400 AC Alphen aan den Rijn.

Telefoon tijdens werkdagen van 9.00-17.00 uur: 0172-476085.

Een acceptgiro voor betaling volgt

Losse nummers: € 7,50 • dubbelnummers € 9,90 • Verkrijgbaar bij de boekhandel of door bestelling bij Uitgeverij Podium dan wel via www.hollandsmaandblad.nl – HollandsMaandblad@spabonneeservice.nl